

- 2) підвищення вартості життя;
- 3) збільшення розміру мінімальної заробітної плати;
- 4) необхідності відшкодування особі витрат, пов'язаних з завданням шкоди її здоров'ю в період її незаконного і необґрунтованого кримінального переслідування.

Разом із тим, варто визначити такі випадки, за яких розмір відшкодування може зменшуватись:

- підвищення працездатності потерпілого у порівнянні з тією, яка була у нього на момент вирішення питання про відшкодування;
- визнання боржника інвалідом;
- досягнення боржником пенсійного віку;
- завдання шкоди неумисними діями.

Вищезазначені пропозиції потребують внесення відповідних змін та доповнень, зокрема, до Закону України “Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду”, Кримінального процесуального кодексу України тощо. Подальші дослідження мають бути спрямовані на конкретизацію наведених пропозицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141;
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 11. – ст. 461;
3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – ст. 492;
4. Закон України “Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду” // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 1. – ст. 1.
5. Кримінальний процесуальний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 37. – ст. 1370.

Р. Г. Песцов
доцент кафедри галузевих юридичних дисциплін
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент (м. Київ)

ПОНЯТТЯ КОМПРОМІСУ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Конфлікт суспільства та окремого індивіда, з одного боку, і особи злочинця – з іншого, тривалий час вирішувався переважно з допомогою каральних засобів, які спрямовувалися на боротьбу із злочинністю. Але, як показує практика, одними лише

репресивними заходами впливу на осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, не можливо забезпечити перемогу правоохоронних органів в боротьбі із злочинністю. На сьогоднішній день очевидна криза в традиційній концепції боротьби із злочинністю. Дана криза супроводжується занепадом репресивної юстиції, і в цілому, права, втратою довіри до санкцій. Їх місце займають такі методи як відшкодування шкоди, перевиховання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та їх примирення із жертвою кримінального правопорушення.

Усвідомлення обмеженості та неефективності застосування одних лише “каральних” методів в боротьбі із злочинністю приводить до розуміння розробки нових компромісних заходів, методів та способів боротьби із цим явищем. Так, С. В. Бажанов зазначає, що “основна ідея, яка панує на сьогодні серед вчених-юристів, полягає в тому, що каральний, репресивний характер “кримінальної політики” необхідно змінювати на відновлювальний” [8, с. 13].

В теорії кримінального процесу та криміналістики активно використовуються дані різних галузей наук, які є необхідними для розвитку теорії компромісного вирішення конфліктів кримінального судочинства. Для з’ясування основних специфік та особливостей правового регулювання компромісних процедур при вирішенні конфліктів в кримінальному судочинстві ми спробуємо насамперед дати визначення самого терміну “компроміс”. Можна виділити декілька основних ознак поняття терміну “компроміс”.

Так, компроміс – це один із способів вирішення конфліктів взагалі і конфліктів кримінального судочинства зокрема [8, с. 12]. Компроміс – згода з ким-небудь у чомусь, що досягається взаємними поступками; поступка заради досягнення мети [6]. Варто зазначити, що в перекладі із латинської мови слово “*compromissum*” означає взаємно обіцяти, домовлятися. Ю. П. Гармаєв зазначає, що компроміс “передбачає встановлення договірних відносин між обвинуваченим та захистом і взятих на себе обов’язками. В основі таких договорів лежить концепція взаємопоступок” [8, с. 28].

Т. С. Волчецька вказує, що “будь-який юридичний процес являє собою високоорганізований спосіб вирішення конфліктних ситуацій. Розвиток правової держави, вдосконалення та розвиток суспільних відносин сприяють підвищенню юридичного професіоналізму у вирішенні конфліктів, які виникають в суспільному житті” [2, с. 13]. Одним із таких способів підвищення професійності є компромісний спосіб вирішення конфліктів, який являє собою додаткові можливості працівникам правоохоронних органів для досягнення мети кримінальної процесуальної діяльності.

Ще однією ознакою, що розкриває сутність компромісного способу вирішення конфліктів в кримінальному судочинстві є можливість його застосування як компромісної процедури, так і компромісного тактичного прийому.

Під компромісною процедурою варто розуміти процедуру, яка передбачена Кримінальним процесуальним кодексом, яка визначає взаємовідносини сторін по

вирішенню конфлікту сторони захисту і сторони обвинувачення за допомогою компромісу [8, с. 22].

Компромісні процедури в кримінальному судочинстві передбачені п. 1 ч. 2 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України [6], яка відсилає до статей Кримінального кодексу України [5], зокрема: звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України) звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим ст. 46 КК України). Аналізуючи норми КПК України можна зробити висновок, що судовий компроміс має власні особливості: має власні цілі та завдання, застосовується як до необережних, так і до умисних злочинів, злочинців невеликої тяжкості, так і до тяжких та особливо тяжких, обвинувачених не завжди втрачає суспільну небезпеку, компромісні норми є остаточними і не підлягають перегляду [4].

Характерними ознаками компромісних процедур є:

– правові норми Кримінального процесуального та Кримінального кодексу України (що визначають поведінку сторін кримінального конфлікту);

– використання компромісних процедур дає підставу завершити конфлікт у формі закінчення досудового розслідування на взаємоприйнятних для сторін умовах;

Використання компромісних процедур в кримінальному судочинстві дає можливість: економити сили та засоби органів досудового розслідування, прокуратури та суду; схилити обвинуваченого до співпраці з органами досудового розслідування; зробити кримінальне провадження менш тривалим та більш ефективним; збільшити можливості правоохоронних органів по підвищенню розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів.

Компромісне вирішення конфлікту, як тактичного прийому, криміналістичною наукою практично не розроблено. Як зазначає Ю. П. Гармаєв “криміналістичне забезпечення угод з правосуддям не стало предметом глибокого дослідження криміналістичної науки” [8, с. 23].

Вивчаючи загальні положення тактичних прийомів Х. Д. Алікперов вважає за можливе використання компромісних тактичних прийомів. На його думку компромісний тактичний прийом – це “найбільш раціональний та ефективний спосіб дії, який вільно обирається слідчим, в конкретній слідчій ситуації з метою створення умов, які забезпечують максимальну результативність проведених окремих слідчих дій” [1, с. 36].

Він виділяє наступні компромісні прийоми:

– компроміси кримінально-правового характеру: виключення із обвинувачення окремих епізодів злочинної діяльності; перекваліфікація вчиненого на більш м'яку статтю, частину статті Кримінального кодексу; не притягнення родичів обвинуваченого до кримінальної відповідальності;

– компроміси процесуального характеру: зміни виду запобіжного заходу, виключення із списку свідків, що підлягають виклику до суду, окремих свідків,

вчинення слідчих дій за участю понятих, запропонованих підозрюваним, виключення із обвинувачення окремих епізодів злочинної діяльності; перекваліфікація вчиненого на більш м'яку статтю, частину статті Кримінального кодексу;

– компроміси не процесуального характеру: надання можливості обвинуваченому зустрітися із родиною, передача частини вилучених грошових сум його родині.

Варто погодитися із думкою Я. Ю. Яніної, яка зазначає, що “компроміс – це один із способів вирішення конфліктів кримінального судочинства, який на стадії досудового слідства може бути представлений компромісними процедурами, або компромісними тактичними прийомами і досягнутий за допомогою взаємних поступок сторін-учасників конфлікту, які продиктовані усвідомленою необхідністю та спрямованих на задоволення інтересів протилежної сторони конфлікту” [8, с. 32].

Використання компромісного способу може забезпечити успіх в практичній діяльності правоохоронних органів на будь-якій стадії кримінального провадження. Оскільки компроміс виступає більш можливим варіантом вирішення конфлікту на відміну від способу суперництва. Розробка положень про компромісні способи вирішення конфліктів в кримінальному судочинстві має суттєве значення для розвитку додаткових способів вирішення конфліктів.

З розвитком кримінальної юстиції компромісний спосіб вирішення конфліктів в кримінальному судочинстві набуває більшого значення. Такий розвиток компромісних способів вирішення конфліктів обумовлений наступними чинниками:

– можливості компромісного врегулювання варто використовувати для гуманізації кримінально-правових відносин;

– компромісне врегулювання в кримінальному судочинстві обумовлене сучасним розвитком кримінального судочинства (посиленням основ змагальності на досудовому слідстві, посиленням механізму рівності захисту та обвинувачення);

– використання компромісних механізмів при розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів, вчинених злочинною групою, забезпечить розкриття найбільш складних злочинів, попередить вчинення нових кримінальних правопорушень, надасть можливість ліквідувати все злочинне угруповання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Алікперов Х. Д.* Компромисс в борьбе с преступностью / Х. Д. Алікперов. – М., 1999. – С. 34-39.
2. *Волчецкая Т. С.* Криминалистическая ситуалогия: монография / под ред. проф. Н. П. Яблокова. – М. ; Калинингр. ун-т Калининград, 1997. – 248 с.
3. *Кайшев О. В.* Уголовно-правовое значение компромиссов и поощрений : дис. ... канд. юрид. наук / О. В. Кайшев. – Ижевск, 2005 182 с
4. *Калиниченко А.* Теоретичні аспекти судового компромісу в кримінальному судочинстві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ukr.net/?go=http%3A%2F%2Fpgp.journal.kiev.ua%2Farchive%2F2016%2F03%2F28.pdf>

4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/>
7. Янина Я. Ю. Теоретические и практические аспекты применения компромиссов для разрешения конфликтов предварительного следствия : дисс. ... кандидата юридических наук / Янина Янина Юрьевна // Калининград, 2007. – 178 с.

В. В. Россіхін
*проректор з інноваційно-корпоративної
роботи та адміністрування
Харківського національного університету радіоелектроніки,
доктор юридичних наук, професор, дійсний член -
академік Європейської академії природничих наук
(м. Суми)*

ЩОДО ПИТАННЯ РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХОПЛЕНЬ ВИШІВ НА ПРИКЛАДІ ХНУРЕ

Сьогодні Українське суспільство, роблячи активні кроки щодо реформування всієї існуючої системи методів управління, особливо в гуманітарній сфері, зустрілося із проблемою практичної реалізації положень законодавства в сфері освіти, що в деяких випадках приводить до керівництва провідними вишами України чи випадкових людей, чи взагалі сприяє рейдерському захопленню вищих навчальних закладів.

Одним з яскравих прикладів реалізації владних повноважень та деяких положень Закону України “Про вищу освіту” є ситуація, яка нещодавно відбувалася у провідному технічному університеті України – Харківському національному університеті радіоелектроніки.

Так, 24 листопада 2015 р. кілька студентів влаштували своєрідний протестний пікет з недовірою до виконуючого обов’язки ректора. На наступний день міністр освіти і науки призначив новим т.в.о. ректора гр-на Р., обраного за місяць до цього депутатом Харківської обласної ради від певної політичної партії. При цьому сам Р. не мав ніякого відношення до ХНУРЕ до видання відповідного наказу міністра. При цьому посада т.в.о. ректора ні законодавством про освіту, ні класифікаторами, ні КЗпП не передбачена. Стаття 42 Закону України “Про вищу освіту” визначає лише вимоги до кандидата на пост ректора, процедуру його обрання і закріплює термін повноважень виконуючого обов’язки (а не т.в.о.) до шести місяців.